

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГОДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Ольга ОВЕЗМИРАДОВА

"01" вересня 2025 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Віталій ПІЧУРА

Протокол засідання кафедри

Екології та сталого розвитку

імені професора Ю.В Пилипенка ХДАЕУ

від "28" серпня 2025 року №1

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та екологічна експертиза

Назва навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Освітня програма – Технології захисту навколишнього середовища

Спеціальність – 183 Технології захисту навколишнього середовища

Галузь знань – 18 Виробництво та технології

Кропивницький – 2025

1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни	Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) та екологічна експертиза
Факультет	Рибного господарства та природокористування
Назва кафедри	Екології та сталого розвитку імені професора Ю.В Пилипенка
Викладач	Алмашова Вікторія Сергіївна; кандидат сільськогосподарських наук, доцент; доцент кафедри;
Контактна інформація	проспект Університетський, 5/2, місто Кропивницький, Кіровоградська область, 25031 Тел.: 0982481988; vikadiana1981@gmail.com
Графік консультацій	Щовівторка, 15.00-16.00
Програма дисципліни	Змістова частина 1. ОВНС та екологічна експертиза, основні поняття. Тема 1. Поняття і форми ОВНС та екологічної експертизи. Історія розвитку екологічної експертизи. Мета, завдання та призначення екологічної експертизи. Об'єкти та суб'єкти екологічної експертизи. Типи та форми екологічної експертизи. Тема 2. Типовий алгоритм організації ОВНС та екологічної експертизи. Комплексна соціо-еколого-економічна експертиза регіону (системний підхід). Приблизна програма екогігієнічних досліджень: оцінка здоров'я людини, оцінка стану природного середовища, аналіз даних та їх інтерпретація. Ознаки критичних в екологічному розумінні ситуацій. Екологічний паспорт: основні принципи його складання. Тема 3. Принципи екологічного нормування в галузі охорони природного середовища. Терміни та визначення. Структурна схема комплексу екологічних нормативів. Еколого-токсикологічні методи оцінки хімічних сполук, які підлягають контролю при екологічній експертизі. Критерії екотоксикологічної оцінки: кількість речовини, що надходить у природне середовище, стійкість у сферах та об'єктах (грунті, повітрі, рослинах), рухомість речовини, здатність до накопичення у біологічних об'єктах навколишнього середовища, токсичність забруднювачів для живих організмів. Тема 4. Екологічна експертиза при впровадженні нових матеріалів та речовин у сільському господарстві. Екологічна експертиза засобів захисту рослин, стимуляторів росту, мінеральних добрив. Загальні вимоги до складання токсиколого-гігієнічного паспорта речовини. Тема 5. Використання фондових матеріалів при проведенні ОВНС та екологічної експертизи. Використання описів землекористування, геоботанічних, радіоекологічних, ґрунтових, картографічних матеріалів, статистичних даних місцевих органів охорони здоров'я та ін. при проведенні екологічної експертизи агроландшафту. Способи обстеження: метод "катени" (модельних геоморфологічних профілів), метод елементарних геохімічних ландшафтів, метод полігонів-трансектів тощо. Аналіз існуючих і прогнозних негативних ендегенних та екзогенних процесів і явищ геологічного та геотехногенного походження (тектонічних, сейсмічних, зсувних, селевих, карстових тощо) Тема 6. Характеристика фізико-кліматичних умов регіону з метою оцінки придатності проекрованої сільськогосподарської діяльності. Характеристика температурного режиму, вологозабезпеченості,

тривалості без морозного періоду, гідротермічного коефіцієнта з метою оцінки придатності для певного виду с.-г. діяльності.

Тема 7. Основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту в світі (EMS).

Сутність понять "управління" та "менеджмент". Об'єкт і предмет екологічного менеджменту (на прикладах інших держав). Концепція запровадження екологічного менеджменту та аудиту в Україні. Системний підхід у дослідженні екологічного менеджменту.

Змістова частина 2. - Порядок проведення екологічної експертизи. Критерії та якості ОВНС

Тема 8. Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи. Теорія и методи проведення екологічної експертизи. Функціональні типи екологічної експертизи: нормативно- контрольний, оціночний, прогнозний, конфліктний, комплексний. Мета, задачі, особливості розробки матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище.

Тема 9. Критерії та нормативи якості природних вод агроландшафту. Характеристика підземних вод, загальні відомості про фактори, що впливають на їх якість. Поділ ґрунтових вод на зони за глибиною їх залягання, дані щодо їх господарського використання. Характеристика поверхневих вод, їх особливості, загальні відомості про водозбірні басейни. Господарське використання поверхневих вод. Класифікація природних вод за ступенем мінералізації та хімічним складом. Найбільш розповсюджені і характерні для сучасного періоду джерела забруднення природних вод. Критерії якості природних вод: санітарно-токсикологічні, загально санітарні, органолептичні та ін.

Тема 10. Принципи оцінки рослинного і тваринного світу агроландшафту.

Характеристика с.-г. продукції стосовно потреб людини (групи А,Б,В). Гігієнічна якість рослинної продукції за вмістом залишкових кількостей пестицидів, важких металів, радіонуклідів, нітратів, поліциклічних ароматичних вуглеводів тощо. Розрахунок сумарного вмісту токсикантів у с.-г. продукції.

Тема 11. Шляхи та термін проведення державної екологічної експертизи.

Матеріали та документація екологічної експертизи (заява про екологічні наслідки, висновки екологічної експертизи). Термін дії висновків державної екологічної експертизи, оскарження висновків. Вимоги до складу документації.

Тема 12. Нормативи оцінки стану повітряного середовища.

Основні речовини, що забруднюють атмосферне повітря. Класифікація забруднювальних речовин за агрегатним станом. Організація спостережень за забрудненням атмосферного повітря: стаціонарні, маршрутні, пересувні пости. Критерії та параметри оцінки якості атмосферного повітря. Розрахунок сумарного забруднення повітря.

Тема 13. Правова основа ОВНС та екологічної експертизи.

Екологічна політика України: проблеми правового регулювання. Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи. Статус експерта екологічної експертизи. Права та обов'язки замовників екологічної експертизи. Порядок проведення екологічної експертизи. Фінансування екологічної експертизи. Відповідальність за порушення законодавства про екологічну експертизу.

	Тема 14. Методологічні принципи формування еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу. Принципи визначення плати за природні ресурси. Проблема відходів і техногенних джерел сировини. Структура курівництва Державною екологічною інспекцією. Обов'язки та права державних інспекторів з охорони навколишнього природного середовища.
Мова викладання	українська

2. Анотація курсу

Анотація курсу	Задача курсу «ОВНС та екологічна експертиза» - дати студенту основні знання про види екологічної експертизи, про правові засади проведення перевірок підприємств, які займаються будь-якою виробничою діяльністю. Ознайомити здобувачів вищої освіти з правами та обов'язками екологічного експерта, з повноваженнями їх при перевірці особливо небезпечних підприємств України для навколишнього середовища.
Інформаційний пакет дисципліни	http://dspace.ksau.kherson.ua

3. Мета та завдання курсу

Мета викладання дисципліни	Основна мета дисципліни “ОВНС та екологічна експертиза” полягає в ознайомленні студентів із видами екологічної експертизи (державною та громадською). Навчити здобувачів вищої освіти проводити процедури перевірки поетапно та на основі законодавства України. Також в основну завдання полягає вивчення основ екологічного законодавства та оволодіння навичками його практичного застосування, а також виховання еколого-правової свідомості, необхідної у майбутній роботі.
Завдання вивчення дисципліни	Здобувачі повинні знати головні норми права в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і екологічної безпеки, легко орієнтуватися в нормативних актах екологічного права і вміти ними користуватися на практиці.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті вивчення курсу	
Загальні	К 04. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
Спеціальні (фахові)	К.11. Здатність обґрунтовувати, здійснювати підбір, розраховувати, проектувати, модифікувати, готувати до роботи та використовувати сучасну техніку і обладнання для захисту повітряного, водного середовищ, раціонального землекористування, поводження з відходами. К.12. Здатність проводити спостереження та інструментальний і лабораторний контроль якості навколишнього середовища, впливу на нього зовнішніх факторів, з відбором зразків (проб) природних компонентів.

	К.13. Здатність здійснювати контроль за забрудненням повітряного басейну, водних об'єктів, ґрунтового покриву та геологічного середовища.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН	ПР 06. Обґрунтовувати та застосовувати природні (безпечні) та штучні системи і процеси в основі природозахисних технологій відповідно екологічного імперативу та концепції сталого розвитку. ПР 08. Вміти продемонструвати навички вибору, планування, проектування та обчислення параметрів роботи окремих видів обладнання, техніки і технологій захисту навколишнього середовища, використовуючи знання фізико-хімічних властивостей поллютантів, параметрів технологічних процесів та нормативних показників стану довкілля. ПР 09. Вміти проводити спостереження, інструментальний та лабораторний контроль якості навколишнього середовища, здійснювати внутрішній контроль за роботою природоохоронного обладнання на промислових об'єктах і підприємствах на підставі набутих знань новітніх методів вимірювання та сучасного вимірювального обладнання і апаратури з використанням нормативно-методичної та технічної документації. ПР 14. Вміти обґрунтовувати ступінь відповідності наявних або прогнозованих екологічних умов завданням захисту, збереження та відновлення навколишнього середовища.

5. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньої програми

Рік викладання	2025-2026
Семестр	восьмий
Курс	четвертий
Обов'язкова компонента /Вибіркова компонента	Обов'язкова
Пререквізити	Дисципліни, які вивчалися на попередніх курсах – Екологічна безпека
Постреквізити	Управління техногенною та екологічною безпекою

6. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів / годин	4.0/120
Лекції	30
Практичні /Семінарські	30
Лабораторні	-
Самостійна робота	60
Форма підсумкового контролю	екзамен

7. Технічне та програмне забезпечення / обладнання

Технічне та програмне	Слайди, таблиці, презентації
------------------------------	------------------------------

забезпечення	
Обладнання	Мультимедійне обладнання

8. Політика курсу

Загальні вимоги	Здобувачі вищої освіти повинні планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал. Активно працювати під час практичних занять, брати участь в обговоренні дискусійних питань та кейсів, повною мірою долучатись до активних форм навчання. Заохочується робота у наукових гуртках, підготовка тез доповідей та участь у конференціях, підготовка та публікація наукових статей, участь у конкурсах наукових робіт та інше.
Політика щодо дедлайнів і перескладання	Письмові роботи, надані з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Умови перескладання – загальні для ЗВО
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. Процедура відпрацювання попущених занять з об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування). Не запізнюватись на заняття. Дотримуватись техніки безпеки. Завчасно ознайомлюватись з темою практичної роботи. Пропущенні заняття відпрацьовувати у встановлений викладачем час.
Політика щодо виконання завдань	Позитивно оцінюються відповідальність, старанність, креативність, фундаментальність. Під час підготовки до практичних занять виконання самостійної роботи необхідно спиратись на конспект лекцій та рекомендовану літературу. Водночас вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії та різнобічного вивчення тем дисципліни
Академічна доброчесність	Роботи здобувачів є виключно оригінальним дослідженням чи міркуванням. Будь-яке списування або плагіат (використання, копіювання підготовлених завдань та/або розв'язання задач іншими здобувачами) тягне за собою анулювання зароблених балів. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час підсумкового контролю, виконання контрольних робіт заборонено. Списування під час контрольних, тестових робіт та протягом іспиту заборонено.

9. Структура курсу «ОВНС та екологічна експертиза»

Но мер тиж ня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				
			годин				балів
			лк	лаб.	сем. / пр.	СР	
Змістова частина 1. ОВНС та екологічна експертиза, основні поняття							
1	Лекція 1	Тема 1. Екологічна експертиза, основні поняття. Поняття і форми ОВНС та екологічної експертизи.	2		2	6	3
2	Лекція 2	Тема 2. Типовий алгоритм організації ОВНС та екоекспертизи	2		2	4	3

3	Лекція 3	Тема 3. Принципи екологічного нормування в галузі охорони природного середовища	2		2	4	3
4	Лекція 4	Тема 4. Екологічна експертиза при впровадженні нових матеріалів та речовин у сільському господарстві.	2		2	4	3
5	Лекція 5	Тема 5. Використання фондових матеріалів при проведенні ОВНС та екологічної експертизи.	2		2	4	3
6	Лекція 6	Тема 6. Характеристика фізико-кліматичних умов регіону з метою оцінки придатності проекрованої с-г. діяльності.	2		2	4	3
7	Лекція 7	Тема 7. Основні принципи й елементи системи екологічного менеджменту в світі (EMS). (4 години)	4		4	4	2
	ПК ЗЧ 1	Підсумковий контроль за змістовою частиною 1					10
		Разом за змістовою частиною 1	16		16	30	30
Змістова частина 2. Порядок проведення екологічної експертизи. Критерії та якості ОВНС							
8	Лекція 8	Тема 8. Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи.	2		2	6	3
9	Лекція 9	Тема 9. Критерії та нормативи якості природних вод агроландшафту.	2		2	6	3
10	Лекція 10	Тема 10. Принципи оцінки рослинного і тваринного світу агроландшафту.	2		2	6	3
11	Лекція 11	Тема 11. Порядок проведення ОВНС та екологічної експертизи.	2		2	6	3
12	Лекція 12	Тема 12. Нормативи оцінки стану повітряного середовища.	2		2	6	3
13	Лекція 13	Тема 13. Правова основа ОВНС та екологічної експертизи.	2		2		3
14	Лекція 14	Тема 14. Методологічні принципи формування еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу.	2		2		2
	ПК ЗЧ 1	Підсумковий контроль за змістовою частиною 2					10
		Разом за змістовою частиною 2	14		14		30

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни (екзамен)					40
Всього з навчальної дисципліни – 120 год		30		30	60
					100

10. Форми і методи навчання

Лекція	При викладанні матеріалу викладач використовує словесні та наочні методи навчання: До словесних методів належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія. До наочних методів навчання відносяться ілюстрування з використанням таблиць, мультимедійних засобів, схем, малюнків, гербарних зразків; демонстрування з використанням приладів та дослідів. Словесні методи навчання: пояснення (інформаційно-повідомлювальне, інструктивне-практичне, пояснювально-спонукальне, система зображально-виражальних засобів. Словесний метод (лекція – вступна, тематична, оглядова, підсумкова). Проведення лекційних занять включає: викладення теоретичного матеріалу, оглядові лекції з використанням наочного матеріалу, опорного конспекту, лекції візуалізації з використанням мультимедійних технологій. Наочні методи навчання, ілюстрування
Практичні /Семінарські	Презентації, демонстрація, обговорення, аналіз конкретних ситуацій, дискусія, бесіди, дебати, кейс-методи.
Самостійна робота	Аналогічні методи, які приведені вище

11. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль	
Поточний контроль передбачає оцінювання участі здобувачів у навчальному процесі через різні форми активності та виконання завдань: – виступи з основного питання теми; – усні доповіді; – доповнення та запитання до доповідача; – участь у дискусіях та інтерактивних формах організації заняття; – аналіз літературних джерел; – письмові завдання (тестові, творчі роботи, реферати тощо); – самостійне опрацювання тем; – систематична робота на практичних заняттях та активність під час обговорення питань.	
Підсумковий контроль за змістовою частиною	
Під час освоєння дисципліни передбачено виконання самостійної роботи за змістовими частинами 1 і 2. Оцінювання самостійної роботи: – підсумковий контроль за першою змістовою частиною максимально оцінюється у 10 балів; – контроль за другою змістовою частиною максимально оцінюється у 10 балів. Самостійна робота є складовою підсумкового балу та враховується при визначенні результатів поточного контролю і підготовки до екзамену.	
Підсумковий контроль	
Підсумковим контролем знань здобувачів вищої освіти є екзамен, який оцінюється на основі результатів поточного контролю та виконання завдань самостійної роботи. Формування екзаменаційного балу: роботи протягом семестру та поточний контроль — до 60 балів; екзамен — до 40 балів.	

Критерій успішності: підсумкова мінімальна кількість балів, необхідна для досягнення мети освітньої компоненти, становить 60 балів, максимальна – 100 балів.

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)																ЕКЗАМЕН	Підсумкова оцінка (екзамен)
Змістова частина 1								Змістова частина 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T 7	ПК 3Ч 1	T8	T9	T 10	T 11	T 12	T13	T14	ПК 3Ч 2		
Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 2	Max 10	Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 3	Max 2	Max 10	Max 40	Max 100

12. Шкала оцінювання

Шкала рейтингу ХДАЕУ	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

13. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література	1.Протокол Європейської економічної комісії ООН про стратегічну екологічну оцінку https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0775-13 2. Законодавство СЕО та ОВД на національному рівні: правова база, реалізація, спільні риси та проблеми, потреби. Узагальнення досліджень, проведених у країнах-учасницях проекту: Білорусь, Республіка Молдова та Україна. Публікація створена за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках проекту
--------------------	---

	«Спостереження за екологічною оцінкою». Київ, 2018. – 11 с. http://www.dossier.org.ua/sites/default/files/summary_ua.pdf. 3. Протокол про стратегічну екологічну оцінку. Факти та переваги застосування. Публікація підготовлена Секретаріатом СЕК ООН в рамках Програми Партнерство для довкілля та зростання (EaP GREEN). Київ, 2020. – 36 с. 4.Маркіна Л. М. Комп'ютерні технології для дослідження систем автоматичного регулювання. Сучасні тенденції та перспективи розвитку науки, освіти та технологій, зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., Житомир, 10 квітня 2023. С. 57-58. 5.Маркіна Л. М. Особливості автоматизації водно-теплової обробки при виробництві спирту. Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених і студентів «Інформаційні технології в освіті, техніці та промисловості», 13 жовтня 2022 р., Івано-Франківськ. 6.Антонюк У. В. Державний екологічний нагляд (контроль) в Україні в умовах воєнного стану / У. В. Антонюк Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 651-654. 7.Sudakov, A., Dreus, A., Ratov, B. & Delikesheva, D. (2018) Theoretical bases of isolation technology for swallowing horizons using thermoplastic materials. News of the national academy of sciences of the republic of Kazakhstan. Series of geology and technical sciences. v. 2 (428), 72 – 80.
Додаткова	1..Lyudmila Markina, Viktor Satsyk, Oleksandr Reshetylo, Roman Hrudetskyi, Oleh Smoliankin and Nadiia Kuts. "Effective Ethanol Production Based on Intelligent Robust Control", Published in: Conference Program – 2024 13th International Conference on Dependable Systems, Services and Technologies (DESSERT), Athens, Greece, October 11-13, 2024, Conference Timetable: p.2 - FRIDAY 11 OCTOBER 2024, paper ID 129. 2.Юридична відповідальність за екологічні правопорушення : навч.посіб. / Т.К. Оверковська, Н.М. Опольська; Вінн. нац. аграр. ун-т. – Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2020. 252 с. 3.Sudakov A.K. Kozhevnykov A.O., Dreus A.Yu., Baochang Liu, (2018). Drilling fluid circulation rate influence on the contact temperature during borehole drilling. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. v.1(163). p. 35-43.
Інформаційні ресурси	1.Порядок встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору. Затверджено постановою КМУ від 1 березня 1999 р., №303. https://mepr.gov.ua/ 2. Інструкція про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища. Затверджено наказом Мінприроди та Державної податкової адміністрації від 19 липня 2009 р., №544/3837. м 3 Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Затверджено наказом Мінприроди

	від 20 липня 2009 р., №389. https://bioweb.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/207/ 4. Державна екологічна інспекція України: https://www.dei.gov.ua/
--	--